



Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MANUELA CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONY
přednesené dne 15. prosince 2022¹

Věc C-700/21

O. G.

za účasti:

Presidente del Consiglio dei Ministri

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Corte costituzionale (Ústavní soud, Itálie)]

„Řízení o předběžné otázce – Justiční spolupráce v trestních věcech –
Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV – Evropský zatýkací rozkaz – Nepovinné důvody pro
odmítnutí předání – Respektování soukromého a rodinného života – Státní příslušníci třetích
zemí, kteří se zdržují nebo mají trvalý pobyt na území členského státu“

1. Corte costituzionale (Ústavní soud, Itálie) žádá Soudní dvůr o výklad čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584/SVV², jehož provedení do italského práva by mohlo být v rozporu s italskou Ústavou.
2. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce dává Soudnímu dvoru možnost prohloubit jeho již tak rozsáhlou judikaturu týkající se zatýkacích rozkazů a předávání (dále jen „EZR“). Zejména bude muset určit, zda manévrovací prostor, který členskými státy poskytuje čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584, členskými státy umožňuje přijmout důvod, pro který je možné odmítnout výkon EZR, jenž se nevztahuje na státní příslušníky třetích zemí.

¹ – Původní jazyk: španělština.

² – Rámcové Rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (Úř. věst. 2002, L 190, s. 1; Zvl. vyd. 19/06, s. 34) ve znění rámcového rozhodnutí Rady 2009/299/SVV ze dne 26. února 2009 (Úř. věst. 2009, L 81, s. 24).

I. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Rámcové rozhodnutí 2002/584

3. Bod 12 odůvodnění uvádí:

„Toto rámcové rozhodnutí ctí základní práva a zachovává zásady zakotvené v článku 6 [SEU], které jsou vyjádřeny i v Listině základních práv Evropské unie³, zejména v kapitole [VI] uvedené listiny. Nic v tomto rámcovém rozhodnutí nelze vykládat tak, že zakazuje odmítnout předání osoby, na kterou byl vydán [EZR], existují-li na základě objektivních skutečností důvody domnívat se, že uvedený [EZR] byl vydán za účelem stíhání nebo potrestání této osoby na základě jejího pohlaví, rasy, náboženství, etnického původu, státní příslušnosti, jazyka, politického přesvědčení nebo sexuální orientace nebo že by postavení této osoby mohlo být pro některý z těchto důvodů zhoršeno. Toto rámcové rozhodnutí nebrání členskému státu v tom, aby uplatňoval své ústavní zásady týkající se práva na spravedlivý proces, svobody sdružování, svobody tisku a svobody projevu v jiných sdělovacích prostředcích.“

4. Článek 1 („Definice [EZR] a povinnost jej vykonat“) stanoví:

„1. [EZR] je soudní rozhodnutí, které vydal některý členský stát proto, aby jiný členský stát zatkl a předal vyžádanou osobu za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojené[ho] s odnětím osobní svobody.

2. Členské státy vykonají [EZR] na základě zásady vzájemného uznávání a v souladu s ustanoveními tohoto rámcového rozhodnutí.

3. Tímto rámcovým rozhodnutím není dotčena povinnost ctít základní práva a obecné právní zásady zakotvené v článku 6 [SEU].“

5. Článek 4 („Důvody, pro které je možné odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu“) stanoví:

„Vykonávající justiční orgán může odmítnout výkon [EZR]:

[...]

6) byl-li [EZR] vydán za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody, vyžádaná osoba se zdržuje ve vykonávajícím členském státě, je jeho státním příslušníkem nebo zde má trvalé bydliště a tento stát se zaváže provést výkon trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody v souladu se svým vnitrostátním právem;

[...]“.

³ – Dále jen „Listina“.

6. Článek 5 („Záruky, které musí v určitých případech poskytnout vystavující členský stát“) stanoví:

„Výkon [EZR] vykonávajícím justičním orgánem může podle práva vykonávajícího členského státu podléhat těmto podmínkám:

[...]

3) je-li osoba, na kterou se vztahuje [EZR] za účelem trestního stíhání, státním příslušníkem vykonávajícího členského státu nebo zde má trvalé bydliště, může být předání podmíněno tím, že osoba bude po vyslechnutí vrácena do vykonávajícího členského státu, aby zde vykonala trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené s odnětím osobní svobody uložené ve vystavujícím členském státě.“

2. *Rámcové rozhodnutí 2008/909/SVV*⁴

7. Bod 9 odůvodnění uvádí:

„Výkon trestu ve vykonávajícím státě by měl zvýšit možnost společenské rehabilitace odsouzené osoby. V souvislosti s ujištěním se o tom, že výkon trestu vykonávajícím státem poslouží účelu, jímž je usnadnění společenské rehabilitace odsouzené osoby, by měl příslušný orgán vydávajícího státu vzít v úvahu takové okolnosti jako například spojení dané osoby s vykonávajícím státem, skutečnost, zda jej považuje za místo, kde má rodinné, jazykové, kulturní, společenské nebo ekonomické a jiné vazby na vykonávající stát.“

8. Bod 12 odůvodnění uvádí:

„Toto rámcové rozhodnutí by se rovněž mělo obdobně vztahovat na výkon trestů v případech podle čl. 4 odst. 6 a čl. 5 odst. 3 [rámcového rozhodnutí 2002/584]. To mimo jiné znamená, aniž je dotčeno uvedené rámcové rozhodnutí, že za účelem posouzení, zda má být osoba v případech podle čl. 4 odst. 6 [rámcového rozhodnutí 2002/584] předána nebo zda má být vykonán trest, by vykonávající stát mohl jako podmínku pro uznání rozsudku a výkon trestu ověřit existenci důvodů pro odmítnutí uznání a výkonu podle článku 9 tohoto rámcového rozhodnutí, včetně ověření oboustranné trestnosti, pokud vykonávající členský stát učinil prohlášení podle čl. 7 odst. 4 tohoto rámcového rozhodnutí.“

⁴ – Rámcové rozhodnutí Rady ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání rozsudků v trestních věcech, které ukládají trest odnětí svobody nebo opatření spojená se zbavením osobní svobody, za účelem jejich výkonu v Evropské unii (Úř. věst. 2008, L 327, s. 27).

9. Bod 16 odůvodnění uvádí:

„Toto rámcové rozhodnutí by mělo být uplatňováno v souladu s použitelnými právními předpisy Společenství, zejména směrnicí Rady 2003/86/ES⁵ [...] [a] směrnicí 2003/109/ES⁶ [...]“.

10. Článek 3 („Účel a oblast působnosti“) stanoví:

„1. Účelem tohoto rámcového rozhodnutí je stanovení pravidel, podle nichž členský stát, s cílem usnadnit společenskou rehabilitaci odsouzené osoby, uznává rozsudky a provádí výkon trestů.

2. Toto rámcové rozhodnutí se použije, nachází-li se odsouzená osoba ve vydávajícím nebo vykonávajícím státě.

3. Toto rámcové rozhodnutí se vztahuje pouze na uznávání rozsudků a výkon trestů ve smyslu tohoto rámcového rozhodnutí [...]“.

11. Článek 25 („Výkon trestů v návaznosti na [EZR]“) stanoví:

„Aniž je dotčeno rámcové rozhodnutí [2002/584], použijí se ustanovení tohoto rámcového rozhodnutí, jsou-li slučitelná s uvedeným rámcovým rozhodnutím, obdobně na výkon trestů v případech, kdy se členský stát zavázal provést výkon trestu v případech podle čl. 4 odst. 6 uvedeného rámcového rozhodnutí, nebo v případech, kdy podle čl. 5 odst. 3 uvedeného rámcového rozhodnutí podmínil předání tím, že daná osoba bude vrácena k výkonu trestu do dotčného členského státu, aby se vyloučila její beztrestnost.“

B. Vnitrostátní právo. Legge 22 aprile 2005, n. 69⁷

12. Článek 18a odst. 1 písm. c) stanoví:

Předání může být odmítnuto, „pokud byl EZR vydán za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody, je-li vyžádaná osoba italským státním příslušníkem nebo státním příslušníkem jiného členského státu Evropské unie, který se oprávněně a skutečně zdržuje na italském území nebo zde má trvalé bydliště, za předpokladu, že odvolací soud nařídí, aby byly trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené s odnětím osobní svobody vykonány v Itálii v souladu s italským právem“.

⁵ – Směrnice Rady ze dne 22. září 2003 o právu na sloučení rodiny (Úř. věst. 2003, L 251, s. 12; Zvl. vyd. 19/06, s. 224). Článek 17 uvedené směrnice stanoví, že „[č]lenské státy berou náležitě v úvahu povahu a pevnost rodinných vztahů dotčené osoby a dobu trvání jejího pobytu v členském státě, jakož i existenci rodinných, kulturních a sociálních vazeb se zemí původu v případě, že žádost zamítnou, odejmou povolení k pobytu či zamítnou prodloužení jeho doby platnosti nebo rozhodnou o navrácení osoby usilující o sloučení rodiny nebo jejích rodinných příslušníků“.

⁶ – Směrnice Rady ze dne 25. listopadu 2003 o právním postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty (Úř. věst. 2004, L 16, s. 44; Zvl. vyd. 19/06, s. 272) ve znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/51/EU ze dne 11. května 2011 (Úř. věst. 2011, L 132, s. 1). Její čl. 12 odst. 3 stanoví, že „než učiní rozhodnutí o vyhoštění dlouhodobě pobývajícího rezidenta, přihlédnou členské státy k těmto faktorům: a) délka pobytu na jejich území; b) věk dané osoby; c) následky pro danou osobu a její rodinné příslušníky; d) vazby se zemí pobytu nebo neexistence vazeb se zemí původu“.

⁷ – Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d'arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri (zákon č. 69 ze dne 22. dubna 2005 – Ustanovení pro uvedení vnitrostátního práva do souladu s rámcovým rozhodnutím [...]) (GURI č. 98 ze dne 29. dubna 2005), ve znění použitelném na spor v původním řízení. Dále jen „zákon č. 69 z roku 2005“.

13. Článek 19 odst. 1 stanoví:

„Výkon EZR italským justičním orgánem [...] podléhá těmto podmínkám:

[...]

b) pokud byl EZR vydán za účelem trestního stíhání [italského] státního příslušníka nebo osoby s trvalým bydlištěm v italském státě, je předání podmíněno tím, že osoba bude po vyslechnutí vrácena do vykonávajícího členského státu, aby zde vykonala trest odnětí svobody nebo ochranné opatření spojené s odnětím osobní svobody uložené ve vystavujícím členském státě⁸.

II. Skutkový stav, spor a předběžné otázky

14. O. G., moldavský státní příslušník, byl v Rumunsku pravomocně odsouzen k trestu odnětí svobody v délce pěti let⁹. Předkládající soud uvádí, že podle soudu, který mu předložil otázku protiústavnosti, má O. G. „v Itálii stabilní rodinné a pracovní vazby“¹⁰.

15. Dne 13. února 2012 Judecătoria Braşov (soud v Brašově, Rumunsko) vydal na O. G. EZR za účelem výkonu trestu.

16. Dne 7. července 2020 Corte d'appello di Bologna (odvolací soud v Boloni, Itálie) nařídil, aby byla vyžádaná osoba předána vystavujícímu justičnímu orgánu.

17. Dne 16. září 2020 Corte di cassazione (Kasační soud, Itálie) na základě kasačního opravného prostředku O. G. zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil s tím, aby posoudil možnost vznesení otázky ústavnosti před Corte costituzionale (Ústavní soud).

18. Odvolací soud předložil Corte costituzionale (Ústavní soud) otázku, zda je čl. 18a odst. 1 písm. c) zákona č. 69 z roku 2005 v souladu s články 2, 3, 11, čl. 27 odst. 3 a čl. 117 odst. 1 italské Ústavy.

19. Pochybnosti odvolacího soudu byly založeny, stručně řečeno, na tom, že podle ustanovení, jímž se do italského práva provádí důvod, pro který je možné odmítnout výkon, stanovený v čl. 4 bodě 6 rámcového rozhodnutí 2002/584:

– je možnost odmítnout výkon EZR omezena na italské státní příslušníky a státní příslušníky jiných členských států Unie, pokud se oprávněně a skutečně zdržují na italském území nebo zde mají trvalé bydliště. Vyloučení jsou tak státní příslušníci třetích zemí, kteří nemohou v Itálii vykonat trest uložený ve vystavujícím státě, i když se oprávněně a skutečně zdržují v Itálii nebo zde mají trvalé bydliště a mají v tomto státě významné a stabilní vazby;

⁸ – Podle předkládajícího soudu byly tento článek i článek uvedený v předchozím bodě změněny legislativním nařízením č. 10 ze dne 2. února 2021 a nyní se vztahují stejně na italské státní příslušníky i na státní příslušníky jiných členských států, přičemž u posledně uvedených se vyžaduje doba skutečného pobytu v délce nejméně pěti let. Právem použitelným *ratione temporis* je však v projednávané věci dříve platné právo (bod 4 první pododstavec předkládacího rozhodnutí).

⁹ – Byl mu uložen trest za spáchání trestných činů daňového úniku a zpronevěry částek dlužných na dani z příjmu a DPH, kterých se dopustil jako jednatel společnosti s ručením omezeným v období od září 2003 do dubna 2004.

¹⁰ – Corte costituzionale (Ústavní soud) uvádí, že „mu nepřísluší posuzovat, zda lze takové vazby považovat za stabilní a skutečné, ani zda lze pobyt dotyčné osoby na vnitrostátním území považovat za legitimní, což jsou posouzení, která přísluší výhradně soudu rozhodujícímu v původním řízení“ (bod 5 předkládacího rozhodnutí).

- takové vyloučení nemusí být v souladu s respektováním osobního a rodinného života vyžádané osoby, pokud má v Itálii silné sociální a rodinné vazby, a s „převýchovnou funkcí trestu“.

20. Corte costituzionale (Ústavní soud), který uvádí, že Soudní dvůr se tímto aspektem čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 dosud nezabýval¹¹, předkládá Soudnímu dvoru následující otázky:

- „1) Brání čl. 4 bod 6 [rámcového rozhodnutí 2002/584], vykládaný ve světle čl. 1 odst. 3 tohoto rámcového rozhodnutí a článku 7 Listiny [...], takové právní úpravě, jako je italská právní úprava, která – v rámci řízení o [EZR] vydaného za účelem výkonu trestu nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody – absolutně a automaticky znemožňuje vykonávajícím justičním orgánům odmítnout předání státních příslušníků třetích zemí, kteří se zdržují na jejich území nebo zde mají trvalé bydliště, a to bez ohledu na vazby, které na toto území mají?
- 2) V případě kladné odpovědi na první otázku, na základě jakých kritérií a předpokladů mají být tyto vazby považovány za natolik významné, že vyžadují, aby vykonávající justiční orgán předání odmítl?“

III. Řízení před Soudním dvorem

21. Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce byla zapsána do rejstříku Soudního dvora dne 22. listopadu 2021. Bylo rozhodnuto o přednostním projednání věci.
22. Písemná vyjádření předložily rakouská, maďarská a italská vláda, jakož i Evropská komise.
23. Jednání konaného dne 11. října 2022 se zúčastnila pouze italská vláda a Komise.

IV. Analýza

A. První předběžná otázka

24. První předběžná otázka směřuje k určení, zda je čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 ve světle jeho čl. 1 odst. 3 a článku 7 Listiny slučitelný s italským právem, které brání tomu, aby státní příslušník třetí země, odsouzený ve státě, jenž vystavil EZR (Rumunsko), k trestu odnětí svobody, vykonal svůj trest ve vykonávajícím státě (Itálie), kde má zřejmě¹² legální a trvalý pobyt.

25. Podle čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 může justiční orgán odmítnout vykonat EZR vydaný za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody, pokud jsou kumulativně splněny tyto dvě podmínky:

- Vyžádaná osoba musí být buď státním příslušníkem vykonávajícího členského státu, nebo zde mít trvalé bydliště, anebo se v něm zdržovat.

¹¹ – Bod 7 druhý pododstavec předkládacího rozhodnutí.

¹² – Viz výhrada předkládajícího soudu k tomuto aspektu, uvedená v poznámce pod čarou č. 10.

- Vykonávající stát se musí zavázat, že vykoná trest odnětí svobody nebo ochranné opatření v souladu se svým vnitrostátním právem.

26. Italský zákonodárce při provedení tohoto důvodu, pro který je možné odmítnout výkon, do svého právního řádu zavedl dvě změny:

- Na jedné straně k podmínce (italského) *státního příslušníka* přidal podmínku *státního příslušníka jiného členského státu* Unie¹³. Rozšířil tak okruh osob, které mohou využít možnosti nepředání státu, jež vydal EZR, výměnou za výkon trestu v Itálii, pokud se oprávněně a skutečně zdržují na italském území nebo zde mají trvalé bydliště.
- Na druhé straně znemožnil *státním příslušníkům třetích zemí* využít této možnosti. Omezil tedy podmínku, že musí jít o *osobu, která se zdržuje nebo má trvalé bydliště* ve vykonávajícím členském státě, jež je uvedena v čl. 4 bodě 6 rámcového rozhodnutí 2002/584. Státní příslušníci třetích zemí, i když se zdržují nebo mají trvalé bydliště na italském území, budou proto v každém případě předání (pokud jsou splněny další požadované okolnosti) státu, který EZR vystavil.

27. Pro zodpovězení první předběžné otázky se mi zdá být vhodné analyzovat: a) prostor států pro uvážení při uplatňování článku 4 rámcového rozhodnutí 2002/584; b) výklad téhož článku z hlediska práva na rovnost; a c) dopad, který mohou mít na odpověď další základní práva chráněná Listinou.

1. Prostor států pro uvážení při provádění článku 4 rámcového rozhodnutí 2002/584 do vnitrostátního práva

28. Z ustálené judikatury Soudního dvora vyplývá, že členské státy mají při uplatňování článku 4 rámcového rozhodnutí 2002/584, a zejména jeho bodu 6, „nepochybný prostor pro uvážení“¹⁴. Tento prostor pro uvážení však nezahrnuje pravomoc rozšířit důvody pro odmítnutí výkonu, které jsou taxativně stanovené¹⁵ v rámcovém rozhodnutí 2002/584¹⁶.

29. Podle této judikatury představuje výkon EZR pravidlo, zatímco odmítnutí jeho výkonu je pojato jako výjimka, jež musí být vykládána restriktivně¹⁷.

¹³ – Corte costituzionale (Ústavní soud) v nálezu č. 227 z roku 2010 (IT:COST:2010:227), a „zejména na základě rozsudků Kozłowski (rozsudek ze dne 17. července 2008, C-66/08, EU:C:2008:437; dále jen „rozsudek Kozłowski“) a Wolsenburg (rozsudek ze dne 6. října 2009, C-123/08, EU:C:2009:616; dále jen „rozsudek Wolzenburg“)“ prohlásil za protiústavní „italskou právní úpravu provádějící rámcové rozhodnutí [...] v rozsahu, v němž nestanoví odmítnutí předání – kromě italského státního příslušníka – státního příslušníka jiného členského státu Evropské unie, který se oprávněně a skutečně zdržuje na italském území nebo zde má trvalé bydliště, pro účely výkonu trestu [...] v Itálii“ (bod 8.2.4 předkládacího rozhodnutí).

¹⁴ – Rozsudek Wolzenburg, bod 61. Ve stejném smyslu rozsudek ze dne 29. dubna 2021, X (Evropský zatykácí rozkaz – Zásada *ne bis in idem*) (C-665/20 PPU, EU:C:2021:339), bod 41; a ze dne 13. prosince 2018, Sut, C-514/17, EU:C:2018:1016; dále jen „rozsudek Sut“, bod 42.

¹⁵ – Obecně viz rozsudek ze dne 25. července 2018, Minister for Justice and Equality (Nedostatky v systému soudnictví) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586), bod 41.

¹⁶ – Aniž by tím byla dotčena skutečnost, že zásady vzájemného uznávání a vzájemné důvěry mezi členskými státy, které jsou skutečným „úhelným kamenem“ justiční spolupráce v trestních věcech, mohou být omezeny „za výjimečných okolností“, jako jsou okolnosti řízení, které vedly mimo jiné k vydání rozsudku ze dne 5. dubna 2016, Aranyosi a Căldăraru (C-404/15 a C-659/15 PPU, EU:C:2016:198).

¹⁷ – Za všechny viz rozsudek ze dne 17. prosince 2020, Openbaar Ministerie (Nezávislost vystavujícího justičního orgánu) (C-354/20 PPU a C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033), bod 37 a citovaná judikatura.

30. Členským státům nic nebrání v tom, aby se rozhodly omezit nebo nevyužít možnost, kterou jim dává článek 4 rámcového rozhodnutí 2002/584. Vzhledem k tomu, že se jedná o důvody, pro něž je možné výkon odmítnout, může se každý členský stát svobodně rozhodnout, kdy je neuplatní: v takovém případě jeho vykonávající justiční orgány *nebudou moci odmítnout* předat osobu vyžádanou na základě EZR¹⁸.

31. Jak uvedl Soudní dvůr, rozhodnutí členských států, které umožňuje rámcové rozhodnutí 2002/584, nevyužít tento důvod pro odmítnutí výkonu „[...] pouze posiluje systém předávání zavedený tímto rámcovým rozhodnutím ve prospěch prostoru svobody, bezpečnosti a práva“¹⁹.

32. Důvodem je, že „omezením situací, v nichž vykonávající justiční orgán může odmítnout vykonat [EZR], totiž tato právní úprava pouze *zjednodušuje předávání* vyžádaných osob v souladu se zásadou vzájemného uznávání stanovenou v čl. 1 odst. 2 rámcového rozhodnutí 2002/584, která představuje *základní pravidlo* zavedené tímto rámcovým rozhodnutím“²⁰.

33. Možnost volby vnitrostátního zákonodárce však není neomezená. Důvodů pro to je několik.

34. Zaprvé rámcovým rozhodnutím 2002/584 není dotčena „povinnost ctít základní práva a obecné právní zásady zakotvené v článku 6 [SEU]“²¹. Proto, pro účely projednávané věci, čl. 4 bod 6 neumožňuje členským státům provedení, které by vedlo k porušení základních práv nebo zásad článku 6 SEU.

35. Zadruhé prostor členských států pro uvážení při provádění čl. 4 bodu 6 je omezen nejen zněním tohoto ustanovení, ale i účelem, kterému slouží v rámci rámcového rozhodnutí 2002/584, a obecným kontextem, do něhož je toto rozhodnutí zasazeno, tedy unijním právem jako celkem.

36. Z tohoto hlediska souhlasím s Komisí, že ani znění čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584, ani cíl, který sleduje, ani kontext, do něhož je zasazen, nepodporují řešení přijaté italským zákonodárcem²².

37. Pokud jde o jeho *doslovné znění*, čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 nepřiznává relevanci jiným státním příslušnostem, než je státní příslušnost vykonávajícího členského státu. Stanoví pouze, že vyžádaná osoba je státním příslušníkem tohoto státu.

38. Jiné státní příslušnosti než státní příslušnost vykonávajícího členského státu jsou tedy irelevantní a jsou nahrazeny kategorií „bydliště“ (nebo pobytu). Oblast působnosti čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 je pro státní příslušníky kteréhokoliv jiného než vykonávajícího státu vymezena na základě pojmu bydliště (nebo pobytu).

¹⁸ – Rozsudek Wolzenburg, bod 58.

¹⁹ – Rozsudek Wolzenburg, bod 58.

²⁰ – Rozsudek Wolzenburg, bod 59. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Ve stejném smyslu rozsudek Sut, body 43 a 44.

²¹ – Článek 1 odst. 3 rámcového rozhodnutí 2002/584.

²² – Řešení, které, jak Komise uvedla na jednání, „drtivá většina“ členských států nepřijala, když se rozhodla pro možnost stanovenou v čl. 4 bodě 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 bez dalších podmínek.

39. Pokud jde o *cíl* čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584, Soudní dvůr uvedl, že cílem je „zejména umožnit vykonávajícímu justičnímu orgánu přiznat zvláštní význam možnosti zvýšit vyhlídky na sociální znovuzачlenění vyžádané osoby po uplynutí trestu odnětí svobody, ke kterému byla odsouzena“²³.

40. Pro dosažení cíle znovuzачlenění není státní příslušnost vyžádané osoby sama o sobě relevantní: cílem tohoto ustanovení je, aby každý, kdo má trvalé bydliště nebo se zdržuje²⁴ ve vykonávajícím členském státě, mohl této možnosti využít.

41. Pokud jde o *normativní kontext*, v němž je třeba vykládat čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584, je třeba odkázat na rámcové rozhodnutí 2008/909 o vzájemném uznávání rozsudků v trestních věcech. Jeho inkluzivita zahrnuje cizince jakékoli státní příslušnosti, na které se v případě, že mají určité vazby na vykonávající stát²⁵, vztahuje cíl znovuzачlenění po výkonu trestu odnětí svobody.

42. Podle článku 25 rámcového rozhodnutí 2008/909 se toto rozhodnutí použije obdobně a v rozsahu, v jakém je slučitelné s rámcovým rozhodnutím 2002/584, na výkon trestů podle čl. 4 bodu 6 tohoto rozhodnutí²⁶.

43. Vše tedy nasvědčuje tomu, že unijní normotvůrce, citlivý k cíli spočívajícím ve znovuzачlenění po výkonu trestu²⁷, koncipoval čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 jako prostředek k dosažení tohoto cíle, pokud jsou splněny výše uvedené specifické okolnosti, aniž by na to měl vliv faktor státní příslušnosti (s výjimkou státní příslušnosti samotného vykonávajícího státu).

2. Článek 4 rámcového rozhodnutí 2002/584 a zásada rovnosti

44. Soudní dvůr rozhodl, že na základě výše uvedeného by se státními příslušníky vykonávajícího členského státu a státními příslušníky jiných členských států, kteří mají trvalé bydliště nebo se zdržují ve vykonávajícím členském státě a jsou začlenění do společnosti tohoto státu, nemělo být v zásadě zacházeno odlišně²⁸.

45. Otázkou nyní je, zda by se pravidlo, které se vztahuje na státní příslušníky členských států, mělo, pokud jde o odmítnutí výkonu EZR, vztahovat i na státní příslušníky třetích zemí.

46. Podle mého názoru není důvod, proč by tomu tak nemělo být.

²³ – Rozsudek Kozłowski, bod 45.

²⁴ – Přesněji řečeno jde o *skutečný* pobyt, jak vyplývá z judikatury Soudního dvora, která je základem rozsudku ve věci Wolzenburg.

²⁵ – Bod 9 odůvodnění rámcového rozhodnutí 2008/909 uvádí, že „v souvislosti s ujištěním se o tom, že výkon trestu vykonávajícím státem poslouží účelu, jímž je usnadnění společenské rehabilitace odsouzené osoby, by měl příslušný orgán vydávajícího státu vzít v úvahu takové okolnosti jako například spojení dané osoby s vykonávajícím státem, skutečnost, zda jej považuje za místo, kde má *rodinné, jazykové, kulturní, společenské nebo ekonomické a jiné vazby na vykonávající stát*“. Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

²⁶ – Jak uvedl předkládající soud (bod 8.4 jeho předkládacího rozhodnutí), další ustanovení unijního práva hovoří o ochraně zájmu státních příslušníků třetích zemí nebýt vyhoštěni z členského státu, v němž skutečně pobývají. Odkazuje se na ně v bodě 16 odůvodnění rámcového rozhodnutí 2008/909: „Toto rámcové rozhodnutí by mělo být uplatňováno v souladu s použitelnými právními předpisy Společenství, zejména směrnicí Rady 2003/86/ES [sloučení rodiny] a směrnicí Rady 2003/109/ES [právní postavení státních příslušníků třetích zemí, kteří jsou dlouhodobě pobývajícími rezidenty]“.

²⁷ – Corte costituzionale (Ústavní soud) v bodě 8.5 předkládacího rozhodnutí cituje judikaturu Evropského soudu pro lidská práva (ESLP) týkající se funkce trestu spočívající v opětovném začlenění do společnosti.

²⁸ – Rozsudek ze dne 5. září 2012, Lopes Da Silva Jorge (C-42/11, EU:C:2012:517), bod 40. Stejně tak jsem výše připomněl, že Corte costituzionale (Ústavní soud) prohlásil za protiústavní italský zákon, který omezoval odmítnutí předání podle čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 výhradně na vlastní státní příslušníky.

47. Právní postavení státních příslušníků třetích zemí samozřejmě nemusí být obecně postaveno na roveň s právním postavením státních příslušníků členských států²⁹. Rozdílné zacházení mezi první a druhou kategorií však není přípustné, pokud samotné unijní sekundární právní předpisy výslovně nebo implicitně stanoví jednotný režim pro obě kategorie. V takovém případě se uplatní zásada rovnosti před zákonem zakotvená v článku 20 Listiny.

48. Vzhledem k nedotknutelnosti povinnosti dodržovat základní práva a zásady zakotvené v článku 6 SEU brání čl. 1 odst. 3 rámcového rozhodnutí 2002/584 tomu, aby členské státy provedly čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí způsobem, který by porušoval Listinu nebo základní zásady Unie.

49. Mezi tyto zásady patří zásada rovnosti, kterou zaručují článek 2 SEU a článek 20 Listiny. Oba články poskytují v projednávané věci dostatečně pevné posuzovací kritérium, aby bylo možné konstatovat, že provedení čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 do italského práva s nimi není slučitelné.

50. Zejména musí platit zásada rovnosti před zákonem ve smyslu, který zastávám, vzhledem k tomu, že čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 nepřiznává kritériu státní příslušnosti význam a nahrazuje jej kritériem bydliště (nebo pobytu), s jedinou výjimkou státních příslušníků vykonávajícího členského státu.

51. Oblast působnosti *ratione personae* čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 se tedy vztahuje na osoby, které, pokud nejsou státními příslušníky vykonávajícího členského státu, se v něm zdržují nebo v něm mají trvalé bydliště³⁰. Zákon, před nímž mají státní příslušníci třetích zemí právo na rovné zacházení, tedy neposkytuje žádný základ pro to, aby se s nimi zacházelo jinak než se státními příslušníky členských států Unie.

52. Manévrovací prostor při provádění tohoto ustanovení unijního práva tedy nemůže vést k normativnímu režimu, který by se státními příslušníky třetích zemí zacházel hůře než se státními příslušníky členského státu. Jak uvedla Komise, s ohledem na cíl čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 je situace státního příslušníka třetí země, který skutečně pobývá ve vykonávajícím státě, srovnatelná se situací státního příslušníka členského státu.

53. Pro tyto účely znamená trvalý a skutečný pobyt státního příslušníka třetí země v zásadě stejný stupeň začlenění v zemi, ve které se zdržuje, jako mají státní příslušníci této země. Taková vazba s vykonávajícím členským státem pravděpodobně usnadní společenské znovuzačlenění vyžádané osoby, jakmile v tomto státě vykoná trest odnětí svobody, ke kterému byla odsouzena³¹.

²⁹ – Článek 18 SFEU, jenž zakazuje jakoukoli diskriminaci na základě státní příslušnosti, „se nepoužije v případě eventuálního rozdílného zacházení mezi státními příslušníky členských států a státními příslušníky třetích států“. Rozsudek ze dne 2. dubna 2020, Ruská Federace (C-897/19 PPU, EU:C:2020:262), bod 40.

³⁰ – Rozsudek Kozłowski, bod 34, na který odkazuje rovněž generální advokát P. Mengozzi ve svém stanovisku ve věci Lopes Da Silva Jorge (C-42/11, EU:C:2012:151). Připomněl, že Soudní dvůr „[...] nepojímá osobní působnost čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 v tom smyslu, že se vztahuje buď na státní příslušníky vykonávajícího členského státu, nebo na státní příslušníky jiných členských států, kteří na jeho území mají trvalé bydliště nebo se zde zdržují, nebo na obě tyto skupiny osob. Soudní dvůr totiž v bodě 34 [...] rozsudku Kozłowski uvedl, že „podle čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí [2002/584] je rozsah tohoto důvodu, pro který je možné odmítnout výkon, omezen na osoby, které, pokud nejsou státními příslušníky vykonávajícího členského státu, se v něm, zdržují nebo v něm, mají trvalé bydliště“.

³¹ – Tím je zajištěno, že nedojde k beztrestnosti. Jak zdůraznil generální advokát P. Mengozzi ve svém stanovisku ve věci Lopes Da Silva Jorge (C-42/11, EU:C:2012:151), „[...] výklad čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584, který navrhuji, nezakotvuje beztrestnost vyžádané osoby ani nezpochybnuje zásadu vzájemného uznávání, neboť vykonávající stát může odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu pouze pod výslovnou podmínkou, že se zaváže provést výkon trestu na svém území, aniž jakkoli zpochybní rozhodnutí, kterým byl tento trest uložen. V tomto smyslu je logika vzájemného uznávání soudních rozhodnutí zcela zachována, a to i v případě, že vyžádaná osoba vykonává trest ve vykonávajícím členském státě, a nikoliv ve vydávajícím státě“ (bod 39).

3. Vliv dalších základních práv chráněných Listinou na uplatňování článku 4 rámcového rozhodnutí 2002/584

54. Podle mého názoru jsou výše uvedené skutečnosti dostatečné k prokázání neslučitelnosti dotčeného vnitrostátního pravidla s čl. 4 bodem 6 rámcového rozhodnutí 2002/584. Nedomnívám se tedy, že je nezbytné analyzovat (doplňkový) vliv dalších základních práv Listiny na výklad tohoto článku.

55. Mezi tato práva patří práva zakotvená v článku 7 Listiny (respektování soukromého a rodinného života), jehož se dovolává předkládající soud, a v čl. 24 odst. 3 Listiny (právo dítěte udržovat pravidelné osobní vztahy a přímý styk s oběma rodiči), na který se odvolává Komise³².

56. Tato práva logicky nemohou převážit nad výkonem trestu odnětí svobody. Mohou však ovlivnit rozhodnutí o tom, zda bude odpykán v jednom členském státě (členský stát vykonávající EZR) namísto jiného členského státu (členský stát vystavující EZR), pokud má osoba trvalé bydliště nebo se zdržuje v prvním členském státě a udržuje v tomto členském státě rodinné vazby.

57. Tímto způsobem je upřednostněno právo vyžádané osoby udržovat minimální rodinné vztahy slučitelné s jejím pobytem ve vězeňském zařízení. Tyto vztahy budou nejlépe realizovatelné tam, kde se nachází centrum jejich životních zájmů, tedy ve státě jejího skutečného pobytu.

B. Druhá předběžná otázka

58. V případě, že Soudní dvůr odpoví na první otázku kladně, jak navrhuji, Corte costituzionale (Ústavní soud) se táže, „na základě jakých kritérií a předpokladů mají být tyto vazby [státního příslušníka třetí země na vykonávající stát] považovány za natolik významné, že vyžadují, aby vykonávající justiční orgán předání odmítl“.

59. Znění této druhé otázky si podle mého názoru zaslouží dvě předběžné úvahy, které se týkají požadavků na odmítnutí výkonu EZR a údajné „povinnosti“ odmítnout předání.

1. Požadavky na odmítnutí výkonu EZR

60. Tato otázka se týká pouze jednoho ze dvou požadavků, které čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 ukládá pro případné odmítnutí předání vyžádané osoby.

61. Článek 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 se týká především podmínek (státní příslušnost vykonávajícího státu, trvalé bydliště nebo pobyt), které prokazují, že vyžádaná osoba má vazbu s vykonávajícím členským státem. Tyto vazby musí být dostatečné, aby podpořily její případné sociální znovuzáclenení po uplynutí uloženého trestu³³.

62. Posuzované ustanovení však stanoví i další nevyhnutelný požadavek: závazek vykonávajícího členského státu³⁴, že trest odnětí svobody, kvůli němuž byl vydán EZR, bude vykonán v tomto státě. V projednávané věci to předkládající soud považuje za samozřejmost a omezuje se striktně na požadavek, aby vyžádaná osoba měla vazbu na vykonávající členský stát.

³² – Podle předkládajícího soudu je vyžádaná osoba otcem nezletilé osoby (bod 5 pátý pododstavec předkládacího rozhodnutí).

³³ – Obecně rozsudek ze dne 29. června 2017, Popławski (C-579/15, EU:C:2017:503; dále jen „rozsudek Popławski“), bod 21.

³⁴ – Závazek, který musí být „skutečný“, jak zdůrazňuje Soudní dvůr. Viz rozsudek Sut, bod 35.

2. Povinnost odmítnout předání?

63. Ačkoli předkládající soud odkazuje na „povinnost“ odmítnout předání, pokud jsou zjištěné vazby dostatečně relevantní, čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 takovou povinnost nestanoví pro každý případ. Pouze stanoví, že justiční orgán „může“ odmítnout výkon EZR, pokud jsou splněny podmínky stanovené v tomto ustanovení.

64. Stejně jako zásada vzájemného uznávání, na níž je založen systém rámcového rozhodnutí 2002/584, neznamená absolutní povinnost vykonat EZR³⁵, tak i pokud vnitrostátní právo přijme důvod, pro nějž je možné odmítnout výkon, o který se jedná v projednávané věci, musí mít vykonávající justiční orgán posuzovací pravomoc při rozhodování, zda je třeba výkon EZR odmítnout či nikoliv³⁶.

65. Soudní dvůr uvedl následující:

- „právní úprava členského státu, která provádí čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 tak, že stanoví, že justiční orgány jsou v každém případě povinny odmítnout výkon EZR v případě, kdy vyžádaná osoba bydlí v tomto členském státě, aniž by tyto justiční orgány měly jakoukoliv posuzovací pravomoc [...], nemůže být považována za v souladu s uvedeným rámcovým rozhodnutím“³⁷;
- „[...] když se členský stát rozhodne provést toto ustanovení [čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584] do vnitrostátního práva, musí mít vykonávající justiční orgán nicméně určitou posuzovací pravomoc, pokud jde o otázku, zda je třeba odmítnout výkon EZR či nikoliv. V tomto ohledu musí mít tento orgán pravomoc zohlednit cíl sledovaný důvodem, pro který je možné odmítnout výkon EZR, uvedeným v tomto ustanovení, jenž podle ustálené judikatury Soudního dvora spočívá v tom, že se vykonávajícímu justičnímu orgánu umožní přiznat zvláštní význam možnosti zvýšit vyhlídky na sociální znovuzачlenění vyžádané osoby po uplynutí trestu, ke kterému byla odsouzena“³⁸.

66. Nestačí tedy, aby vykonávající justiční orgán ověřil, zda jsou splněny obě podmínky požadované v čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584. Bude muset rovněž posoudit, zda existuje oprávněný zájem na tom, aby trest uložený ve vystavujícím členském státě byl vykonán ve vykonávajícím členském státě³⁹.

67. Odpověď na druhou předběžnou otázku, která se týká kritérií pro určení, zda je vyžádaná osoba začleněna ve vykonávajícím členském státě, by tedy měla předkládajícímu soudu naznačit, že:

- neexistuje abstraktní *povinnost ex lege* odmítnout výkon EZR jen proto, že tento důvod, pro který je možné odmítnout výkon, byl proveden do vnitrostátního právního řádu;
- justiční orgán vykonávajícího státu musí v každém případě posoudit, zda existuje oprávněný zájem na výkonu trestu v tomto státě, a nikoli ve vystavujícím členském státě.

³⁵ – Rozsudek Sut, bod 30.

³⁶ – Rozsudek Popławski, bod 21.

³⁷ – Rozsudek Popławski, bod 23.

³⁸ – Rozsudek Popławski, bod 21.

³⁹ – Rozsudek Sut, bod 36.

3. Začlenění vyžádané osoby ve vykonávajícím státě

68. Důvod, pro který je možné odmítnout výkon, uvedený v čl. 4 bodě 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 je založen na možnosti zvýšit šance na sociální znovuzачlenění vyžádané osoby po uplynutí trestu odnětí svobody, k němuž byla odsouzena. Vykonávající členský stát je proto oprávněn sledovat takovýto cíl pouze v souvislosti s osobami, které prokázaly určitý stupeň začlenění do společnosti uvedeného členského státu⁴⁰.

69. Kritéria, jež požaduje předkládající soud, proto musí umožnit ověřit dostatečnou úroveň začlenění, která zajistí, že šance na znovuzачlenění vyžádané osoby jsou ve vykonávajícím členském státě výrazně příznivější než ve vystavujícím členském státě.

70. Je tedy lépe pochopitelné, že čl. 4 bod 6 rámcového rozhodnutí 2002/584 na jedné straně odkazuje na státní příslušnost vykonávajícího členského státu a na druhé straně používá bez rozdílu pojmy „mít trvalé bydliště“ a „zdržovat se“ v tomto státě:

- Státní příslušnost vykonávajícího členského státu umožňuje předpokládat, že je v něm vyžádaná osoba dostatečně začleněna⁴¹.
- Vzhledem k tomu, že skutečně důležitý je stupeň začlenění do společnosti vykonávajícího členského státu, unijní normotvůrce za použití výrazů označujících faktickou okolnost (pobyt nebo bydliště) míní „situace, ve kterých osoba, vůči níž byl vydán [EZR], buď zřídila své skutečné bydliště ve vykonávajícím členském státě, nebo si v důsledku stálého pobytu po určitou dobu v témže státě vytvořila pouto k poslední uvedenému státu, které je srovnatelné s poutem vzniklým v důsledku bydliště“⁴².

71. Zejména, „pro určení, zda v konkrétní situaci existuje mezi vyžádanou osobou a vykonávajícím členským státem pouto, na jehož základě by bylo možné konstatovat, že se na tuto osobu vztahuje výraz ‚zdržuje se‘ ve smyslu čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí, je třeba provést celkové posouzení více objektivních skutečností, kterými se vyznačuje situace dané osoby, mezi něž patří zejména délka, povaha a podmínky pobytu vyžádané osoby, jakož i rodinné a hospodářské vazby, které tato osoba udržuje k vykonávajícímu členskému státu“⁴³.

72. Stejně objektivní prvky se *a fortiori* uplatní i v případě, že se vyžádaná osoba ve vykonávajícím členském státě nejen zdržuje, ale má v něm i trvalé bydliště.

73. V této souvislosti souhlasím s Komisí, že seznam faktorů uvedených v bodě 9 odůvodnění rámcového rozhodnutí 2008/909 o vzájemném uznávání rozsudků ukládajících trest odnětí svobody může být ilustrativní: „rodinné, jazykové, kulturní, společenské nebo ekonomické a jiné vazby na vykonávající stát“.

74. Jak správně uvedl předkládající soud⁴⁴, v judikatuře Soudního dvora lze nalézt rozhodnutí, v nichž je stupeň začlenění vyžádané osoby v členském státě výkonu vázán na její skutečné a faktické vazby na společnost tohoto členského státu.

⁴⁰ – Rozsudek Wolzenburg, bod 67.

⁴¹ – Rozsudek Wolzenburg, bod 68.

⁴² – Rozsudek Kozłowski, bod 46.

⁴³ – Rozsudek Kozłowski, bod 48.

⁴⁴ – Bod 8.2 předkládacího rozhodnutí.

75. Je pravda, že tato judikatura byla rozvinuta v případech, kdy byla vyžádaná osoba státním příslušníkem členského státu. V souladu s odpovědí, kterou navrhuji na první předběžnou otázku, se však kritéria pro posouzení začlenění státních příslušníků členských států do vykonávajícího členského státu mohou vztahovat i na státní příslušníky třetích zemí.

76. Je tedy na vykonávajícím justičním orgánu, aby provedl celkové posouzení faktorů, které mu umožní určit, zda má vyžádaná osoba, *bez ohledu na svou státní příslušnost*, dostatečný vztah ke společnosti vykonávajícího členského státu, aby bylo možné předpokládat, že po výkonu trestu na území tohoto členského státu má větší šance na společenské znovuzачlenění, a tedy na dosažení cíle čl. 4 bodu 6 rámcového rozhodnutí 2002/584.

77. Mezi tyto faktory patří délka předchozího pobytu⁴⁵, povaha a pevnost rodinných vazeb vyžádané osoby ve vykonávajícím členském státě (případně v kombinaci s neexistencí takových vazeb v zemi původu), stupeň jejího začlenění a jazykové, kulturní, profesní, společenské nebo ekonomické vazby, které si v tomto členském státě vytvořila.

78. Tento výčet samozřejmě není úplný, protože v konkrétním případě mohou nastat další jedinečné okolnosti, které musí soud při rozhodování o předání vyžádané osoby zvážit.

V. Závěry

79. Na základě výše uvedeného navrhuji, aby Soudní dvůr odpověděl Corte costituzionale (Ústavní soud, Itálie) následovně:

„Článek 4 bod 6 rámcového rozhodnutí Rady 2002/584/SVV ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy, ve znění rámcového rozhodnutí Rady 2009/299/SVV ze dne 26. února 2009,

musí být vykládán v tom smyslu, že

brání takové vnitrostátní právní úpravě, jež, ačkoli zvolila přijetí příslušného důvodu, pro který je možné odmítnout výkon evropského zatýkacího rozkazu za účelem výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojeného s odnětím osobní svobody, absolutně znemožňuje vykonávajícím justičním orgánům odmítnout předání státních příslušníků třetích zemí, kteří se zdržují na jejich území nebo zde mají trvalé bydliště, a to bez ohledu na vazby, které na toto území mají.

Relevantními kritérii pro prokázání dostatečné vazby vyžádané osoby s vykonávajícím členským státem jsou všechna kritéria, která ve svém souhrnu umožňují předpokládat, že po výkonu trestu v tomto státě jsou šance na znovuzачlenění této osoby, bez ohledu na její státní příslušnost, větší než ve vystavujícím členském státě.

Faktory, které musí vykonávající justiční orgán v tomto ohledu zohlednit, jsou mimo jiné předchozí délka pobytu, povaha a podmínky pobytu vyžádané osoby a její rodinné, jazykové, kulturní, profesní, společenské a ekonomické vazby na vykonávající členský stát.“

⁴⁵ – Zejména v případě dlouhodobě pobývajících rezidentů, na které se vztahuje směrnice 2003/109.